

položaj obrtnika te pokazuju kako određene grane obrtništva i neke aspekte njihova života tek treba sustavnije istražiti.

Danijela Doblanović Šuran

***Barbanski zapisi*, sv. 7, zbornik radova sa znanstvenog skupa *Barban i Barbanština od prapovijesti do danas*, ur. Slaven Bertoša, Barban – Pazin: Općina Barban – Katedra Čakavskog sabora Pazin, 2019., 256 str.**

Sedmi svezak *Barbanskih zapisa* objelodanjen je u nakladništvu Općine Barban i Katedre Čakavskoga sabora Pazin. Zahvaljujući nastojanjima glavnoga i izvršnoga urednika Slavena Bertoše i Josipa Šiklića slijedi tradiciju donošenja raznovrsnih tema o povijesnoj, socijalnoj, kulturnoj, gospodarskoj, crkvenoj, umjetničkoj i jezikoslovnoj baštini barbanskoga kraja. U prvome su dijelu zbornika otisnuti „Predgovor“ urednika te „Program znanstvenog skupa“, a potom slijedi trinaest radova izloženih na znanstvenome skupu održanom 22. i 23. veljače 2018. u sklopu *VIII. Memorijala Petra Stankovića*.

Anton Percan u radu „Građevine i stanovnici Barbana u vrijeme Petra Stankovića“ opisuje barbansku sredinu u XIX. stoljeću, u doba kada je u njoj živio i djelovao kanonik i polihistor Petar Stanković / Pietro Stancovich. Navode se pojedine obitelji s kojima je Stanković bio rodbinski povezan, potom razni trgovci i obrtnici pristigli iz Karnije, kao i kancelari, bilježnici, odvjetnici te napose feudalni gospodari, među kojima se izdvajaju članovi obitelji Loredan – upravitelji objedinjenoga Barbansko-rakljskoga feuda – i njihovi nasljednici koji su dolazili iz obitelji Pisani. Pored osoba koje su pripadale bogatijemu društvenom sloju, u onodobnome Barbanu nastanili su se i žitelji hrvatskoga podrijetla iz okolnih naselja na Barbanštini, koji su također spomenuti kao vlasnici brojnih građevina i zemljišta.

U članku Ive Kolić analiziraju se četiri pisma grčkoga vicekonzula u Trstu Vincenza Micarellija, s kojim se „istarski Plutarh“ Petar Stanković dopisivao tijekom prve polovice 1833., a koja su dijelom rukopisne ostavštine potonjega, pohranjene u Sveučilišnoj knjižnici u Puli. Ona svjedoče ne samo o Stankovićevoj bogatoj korespondenciji sa značajnim suvremenicima nego i o razvijenim kontaktima s posrednicima, uz čiju je pomoć nabavljao knjige kojima je bogatio kućnu knjižnicu.

Samanta Paronić autorica je priloga „Od tršćanskog sirotišta do udomiteljskog utočišta na Barbanštini: nahočad prema maticama umrlih (druga polovina XIX. stoljeća)“, koji se temelji na analizi podataka iz matičnih knjiga umrlih Župe Barban koji se odnose na upise nahočadi u dječjoj dobi do desete godine života. Iz tršćanskoga su sirotišta djeca pristizala u naselja na Barbanštini, gdje su pronašla utočište, ali i posljednje počivalište. Obraduju se raznoliki elementi: godišnja i mjesečna raspodjela umrlih te njihova imena i prezimena, uzroci smrti, imena svećenikâ i mjestâ ukopa. Zbog svojstva neobičnosti, a nerijetko i izmišljenosti prezimena nahočadi, autorica zaključuje kako se u nametanju novoga identiteta ocrtava podcjenjivački stav prema toj socijalnoj kategoriji, stoga je teško ustanoviti njihovo pravo podrijetlo.

Predmetom je istraživanja Slavena Bertoše oporuka svećenika Antuna Grgorinića, podrijetlom iz Melnice, koja je sastavnim dijelom ostavštine barbanskoga proučavatelja prošlosti i prikupljača općinskih spisa Josipa Antuna Batela, a čuva se u Arhivu HAZU-a u Zagrebu. Interpretacija toga dokumenta, koji potječe iz 1880., omogućuje stjecanje uvida u jezične konstrukcije i pravne odredbe koje su bile na snazi u posljednjoj trećini XIX. stoljeća, a s obzirom na pregršt toponima, antroponima i ondašnjih naziva za imenovanje različitih kućanskih predmeta, predstavlja raznolike mogućnosti interdisciplinarnoga proučavanja, povezujući time spoznaje historije, crkvene i pravne povijesti, ali i onomastike te etnologije.

„Nalazi u pećinama koje gravitiraju Starom Gočanu“ naslov je rada Antona Medena, u kojemu se razmatraju nalazi u trima pećinama koje se nalaze u blizini nekadašnje prapovijesne gradine i srednjovjekovnoga naselja Staroga Gočana te manje pripadajuće gradine Rogatice. Iznose se zanimljive potankosti o pronađenim ulomcima prapovijesne keramike, kao i o nalazištu kremenâ i fosila ribe koji datira iz geološkoga razdoblja srednje krede te predstavlja jedini primjer takve vrste na istarskome području. Autor je na temelju iznesenoga ustanovio da su istražene pećine oko Gočana služile mještanima i njihovim stadima kao prenočište ili zaklon u slučaju nevremena.

Milena Joksimović u prilogu „Župna crkva sv. Nikole u Barbanu u aktima o vizitaciji biskupa Agostina Valiera Puljskoj biskupiji 1580.“ posvetila je pozornost vizitaciji veronskoga biskupa koji je – slijedeći nalog pape Grgura XIII. – krajem XVI. stoljeća posjetio istarske biskupije. Dio akata o posjetu Puljskoj biskupiji, koji se čuvaju u Vatikanskom apostolskom arhivu,

odnosi se na Župu Barban. Opisuju se opće prilike u župnoj crkvi sv. Nikole – od stanja crkvenih građevina, inventara i imovine do brojnosti, imena i statusa tamošnjih klerika – a k tomu su razmotreni i prihodi bratovštine koja je djelovala uza župnu crkvu. Prilikom vizitacije uočeni su nedostaci poput hladnoće i preopterećenosti crkve suvišnim brojem oltara, a kao glavno obilježje barbanske sredine istaknuta je uporaba hrvatskoga jezika u liturgiji i svakodnevlju.

Slijedi rad Svjetlane Milotić „Mate Balota o Barbanu i B(a)rbanštini“. Autoričin povod izabiranja teme o uvaženom istarskom pjesniku i ekonomistu Miji Mirkoviću (Mati Baloti) bilo je obilježavanje, između ostaloga, 120. obljetnice njegova rođenja i 55. godišnjice smrti. Uvidom u literaturu opisuju se društveno-gospodarski kontakti Barbana i Raklja koji su u mletačko doba činili jedinstven feud u vlasništvu venecijanske plemićke obitelji Loredan. Komunikacijski putovi ovih dvaju naselja, kao i suživot njihovih žitelja oslikani su u analiziranome Balotinu romanu *Tijesna zemlja*, a u radu se donose i slikoviti fragmenti iz njegove pjesničke zbirke *Dragi kamen* te iz odabranih putopisnih zapisa utkanih u izdanje *Na crvenoj istarskoj zemlji*, koje donosi izbor iz djela ovoga zavičajnog pjesnika koji je svojim stvaralaštvom utjecao na oblikovanje istarske dijalektalne poezije.

U povodu obilježavanja 200. godišnjice postojanja osnovnoškolske ustanove na području Barbanštine i Sutivanca, umirovljeni učitelj Lucijan Benković izložio je povijesni pregled rada i djelovanja tamošnjih osnovnih škola od samoga osnutka 1818. pa sve do današnjih dana, razmotrivši zakonske odredbe koje su se u pojedinim razvojnim fazama donosile pod različitim upravama. Uz navedene podatke o odgojno-obrazovnim djelatnicima i nastavnim predmetima, priloženi su i tablični prikazi kretanja broja učenika po pojedinim školskim godinama, počevši od tridesetih godina XX. stoljeća, čime se dobiva cjelovita slika barbanske osnovnoškolske povijesti i svekolikih aktivnosti koje se puna dva stoljeća održavaju u školskim prostorima.

Josip Šiklič potpisuje članak „Opatijska crkva Presvetog Trojstva na Punteri“. U uvodnome dijelu iznose se povijesne crtice o razvoju naselja Puntere te o broju stanovnika prema popisima koje su vlasti provodile između XVIII. i XXI. stoljeća. Potom se donose podaci o opatijskoj crkvi Presvetoga Trojstva, izgrađenoj u prvoj polovici XIV. stoljeća, kao i detaljan opis njezine unutrašnjosti. Pritom se izdvajaju oltarna pala koja prikazuje Presveto Trojstvo s Bogorodicom, sv. Matejom Evandelistom i sv.

Antunom Padovanskim, a datira se potkraj XVIII. stoljeća, i očuvani drveni kip Boga Oca, koji se dovodi u vezu s kipom na oltaru Sv. Trojstva u crkvi sv. Petra u Trvižu te ga se svrstava u tzv. „premantursku skupinu“ drvenih kipova iz XVII. stoljeća.

Okosnicom je proučavanja Denisa Kontošića knjižica *L'aratro seminatore, ossia Metodo di piantare il grano arando*, koju je 1820. u Veneciji tiskao barbanski kanonik i erudit Petar Stanković. Pregledom po poglavljima iznose se tehnički opisi njegova izuma – pluga sijača-sadilice – koji je, baveći se, pored ostaloga, poljoprivrednom problematikom, konstruirao radi poboljšanja obrade zemljišta. Autor se osvrće na Stankovićeve postavljene ciljeve kojima je trebao udovoljiti izum, kao i na grafičke priloge koji precizno prikazuju njegove sastavne dijelove. Zaključuje kako je, unatoč ponekim nedostacima, najveća vrijednost ove knjižice u njezinu edukativnome karakteru jer predstavlja osnovu i poticaj za stvaranje novih izuma koji će pridonijeti unapređenju ratarske djelatnosti.

Iz pera Branka Blažine nastao je prilog u kojemu se opisuju život i djelovanje barbanskoga ekonomista Marija Rojnića, pri čemu se razmatra nekoliko različitih, ali međusobno isprepletenih razina: emocionalna (doživljajna), koja je utjecala na njegovo njegovanje seoske tradicijske baštine, zavičajna i regionalna, koje ukazuju na zalaganja za gospodarski i društveni razvoj Barbanštine, Puljštine i Istre, politička, kojom je obuhvaćeno obnašanje funkcije predsjednika Izvršnoga vijeća Skupštine općine Pula, te obiteljska (osobna), koja je obilježila njegov daljnji životni put. Za promicanje zavičajnih vrijednosti Barban mu se odužio postavljanjem spomen-poprsja.

„Demografska kretanja na Barbanštini tijekom francuske uprave“ tema je članka Marka Jelenića. Koristeći se podacima iz matičnih knjiga krštenih i umrlih Župe Barban, kao i popisima žiteljstva, autor je analizirao demografske ritmove u prvome desetljeću XIX. stoljeća, kada je Barbanština potpadala pod francusku vlast. Ustanovio je da je Župa bilježila demografski prirast sve do 1809., dok se u idućim dvjema godinama uočava povećanje stope mortaliteta. Najteže je stanje zabilježeno 1811., kada je zamjetan negativan demografski trend te najviša stopa letaliteta, a prema klasifikaciji talijanskoga demografa Massima Livija Baccija, navedenu i prethodnu godinu obilježila je velika kriza mortaliteta. U obrađenom razdoblju najviše umrlih bilo je u siječnju, kolovozu i studenome, dok u srpnju nije upisan

nijedan pokojnik. Rad je popraćen izdvojenim primjerima smrtnih slučajeva te tabličnim i grafičkim prikazima, što pridonosi boljoj preglednosti i objašnjavanju demografskih kretanja, a ujedno čini i temelj za usporedbu demografskih pokazatelja u drugim župama.

Zbornik je uokviren prilogom iz područja dijalektologije, čije autorstvo potpisuju Lina Pliško i Samanta Milić Bančić, koje su obradile ukupno 27 romanizama iz semantičkoga polja za viševrsna zanimanja u mjesnome govoru Biletića. Leksemi su prikupljeni na temelju terenskoga istraživanja te se uspoređuju s drugim čakavskim govorima u Istri i na južnojadranskim otocima. S obzirom na etimologiju, riječ je najvećim dijelom o posuđenicama iz istromletačkoga govora koje se koriste u istome značenju, ali u različitim fonološkim, naglasnim ili morfološkim varijantama. Autorice su istraživanjem potvrdile da se ne samo na Barbanštini nego i diljem Jadrana još uvijek razmjerno dobro čuva leksičko nasljeđe iz mletačkoga doba.

Prikazano knjižno izdanje donosi manje poznate, ali i dosad potpuno neistražene spoznaje o barbanskome kraju. Otisnuti prilozi rezultat su marljivoga proučavanja dosadašnjih historiografskih dostignuća, ali i arhivskoga gradiva, koje čini prvorazredno vrelo za rekonstruiranje društveno-povijesnih zbivanja na određenome prostoru. Radovi obuhvaćaju širok raspon tema, a zastupljeni autori pokazali su razinu njihove temeljite obrade, potkrepljujući faktografske podatke i iznesene tvrdnje sustavnom analizom i primjerenim metodama. Obogaćeni su različitim pomno odabranim slikovnim, grafičkim i tabličnim priložima, kao i sažecima na stranim jezicima. Analitičkim pristupom, cjelovitošću i koherentnošću tekstova autori pružaju potpuniju sliku ondašnje barbanske stvarnosti, što omogućuje i kvalitetnije razumijevanje bogate građe.

Svojom interdisciplinarnošću i multidisciplinarnošću ovaj zbornik pridonosi boljemu razumijevanju prijelomnih trenutaka i procesa na Barbanštini u okviru širega društveno-povijesnoga konteksta. Zbog toga predstavlja zanimljiv izdavački pothvat namijenjen ne samo znanstvenoj nego i široj čitalačkoj javnosti te čini vrijedan znanstveni prinos poznavanju raznolikih aspekata kompleksne zavičajne prošlosti.

Samanta Paronić